

פרק המוכר את הבית

מתניתין:

אלא רק להצניע שם חפציו, לשמור אותם שם.

וכמו כן, לא מכר את הגג של הבית, בזמן שיש לו לגג הבית מעקה גבוה עשרה טפחים. כי אז נחשב הגג של הבית למקום חשוב בפני עצמו, ואינו מתבטל לגבי הבית, ולכן אינו נכלל במכירת הבית סתם.⁽¹⁾

רבי יהודה אומר: אם יש לו לגג "צורת הפתח", שבו נכנסין מהבית לגג,⁽²⁾ הרי אף על פי שאינו גבוה המעקה של הגג עשרה טפחים, אינו מכור הגג. כי על ידי צורת הפתח שבפתחו, נחשב הגג למקום בפני עצמו, ואינו מתבטל לבית.

גמרא:

ודנה הגמרא: מאי "יציע"?

הכא, כאן בכבל, תרנימו, ביארו, שיציע הוא "אפתא", מבנה נמוך, הסמוך לבית, מצידו או מאחוריו.

ואילו רב יוסף אמר: "יציע" הוא "ברקא

א-א המוכר את הבית, וסתם את דבריו, ולא פירט בדבריו שהוא מוכר עמו גם את הדברים הנלווים לבית —

מכר לו לקונה רק את הבית עצמו, אך לא מכר לו בכלל הבית גם את היציע שלו [ובגמרא יתבאר מהו ה"יציע"], ואף על פי שהיא, היציע [הנקרא כך בלשון נקבה], פתוחה לתוכו של בית, והיה מקום לומר שהיא נחשבת חלק מן הבית, כיון שהיא פתוחה אליו ותשמישה שייך לבית.

אלא, כיון שמכר בית סתם, אין היציע נכלל במכירת הבית.

וכמו כן, הוא לא מכר לקונה הבית את החדר הסמוך לבית, על אף שהחדר הסמוך לבית הוא לפנים הימנו. והיינו, על אף שאי אפשר להגיע לחדר אלא דרך הבית, כיון שהחדר אינו פתוח לבחוץ אלא רק לפנים הבית. ומכל מקום, אין נחשב החדר כחלק מן הבית, כיון שאין תשמישו של החדר דומה לתשמיש הבית, כי אין החדר עשוי לדור בו,

והרמ"ה סובר שמדובר כשכתב בשטר רומא, ומכל מקום לא מכר אלא גג שאינו גבוה המעקה שלו "טפחים, אבל אם לא כתב רומא, אף אם אינו גבוה "טפחים, אינו בכלל בית.

2. כן פירש התפארת ישראל.

1. דעת הרשב"ם שמדובר כשלא כתב לו בשטר שמוכר לו "עומקא ורומא", עומק ורום. אבל אם כתב שמוכר לו "רומא", נכלל בזה גם גג שגבוה המעקה שלו "טפחים. וכשאין מעקה הגג גבוה "טפחים, אף על פי שלא כתב רומא מתבטל הוא לבית, ונכלל במכירתו.

חלילה". חדר הצמוד לבית, שיש בו חלונות רבים, והוא מיועד להתאורר בו, ולקירור, ולא למגורים רגילים. ונקרא "חלילה" מלשון "חלול", על שם חללי החלונות המרובים שבו.⁽³⁾

ומבארת הגמרא: **למאן דאמר "אפתא" לא מזדבנא**, שהיציע אינה נמכרת יחד עם הבית, אף על פי שהיא חדר סתום, ודומה שימושו של החדר הזה קצת לתשמיש של בית, הרי לדבריו, **כל שכן "בדקא חלילה" לא מזדבנא**. אינה נמכרת עם הבית, כיון שהיא חדר פתוח בחלונות מרובים, ואין תשמישו של החדר הזה דומה כלל לתשמיש בית, אלא עשוי הוא בעיקר לנוי ולהתקרר שם, ולכן אינו בכלל בית, מכל שכן מאפתא.

אולם **למאן דאמר יציע הוא "בדקא חלילה"**, הרי רק הוא אינו בכלל הבית, **אבל אפתא**, כן **מזדבנא**. היא כן נכללת בכלל מכירת הבית, כיון שיותר דומה תשמישה של אפתא לתשמיש של בית [במקצת].⁽⁴⁾

תאני שנה רב יוסף: שלש שמות יש לו,⁽⁵⁾ **"יציע", "צלע" ו"תא"**.

הביאור להלן הוא לפי רבנו גרשום:

בבית המקדש שעשה שלמה, היו בנויים מסביב לכותל ההיכל לשכות רבות, הנקראות גם "תאים", שהם היו חדרים בהם השתמשו לצרכי המקדש.

ה"תאים" היו בנויים בין כותל ההיכל מצד אחד, ובין כותל נוסף מצד שני. והיו שם שלוש שורות של תאים, בשלש קומות, זו על גבי זו, מסביב לשלשת כתלי המקדש [חוץ מן הכותל המזרחי, שבו היה פתח המקדש].

כל שורת תאים כזאת, נקראת בלשון הכתוב "צלע".

מקום התאים היה, כאמור, בין צדו החיצוני של כותל המקדש, ובין קיר נוסף, שהיה מקביל לכותל בית המקדש. [עיי' איור 1 מ"פירוש חי" בעמוד הבא]

כיון שהיו התאים בנויים בשלש קומות בין שני הכתלים, היה צורך לנקב את הכתלים משני הצדדים כדי לתקוע בהם את ראשי הקורות של התקרה [שבכל קומה וקומה]. כי אחרת לא היה לקורות התקרה על מה להשען.

אך את הכותל של ההיכל לא ניקבו, כדי שיהיה כותל ההיכל יציב, ללא נקבים, ולכן בנו את עובי הכותל של ההיכל בצורה מדורגת כלפי חוץ.

והיינו, שעובי הכותל של ההיכל בתחתיתו היה שש אמות, והוא הצטמצם בצורה מדורגת של שלשה "מדרגות" [בצדו החיצון], לחמש אמות, לארבע אמות, ולשלש אמות.

4. כן פירש רשב"ם. והרי"ף מפרש שאפתא היא עלייה שעושים על גבי הבית, ואין לה פתח מבחוץ, אלא עושים ארובה [פתח] בתקרת הבית, ודרכה עולים ונכנסין לעלייה. ובדקא חלילה הוא חדר שעושים סביבות כותלי הבית מבחוץ, וכניסתו היא מבחוץ.

5. לפירוש רשב"ם, כוונת רב יוסף היא לומר,

3. כן פירש רשב"ם. והרי"ף פירש שאפתא היא עלייה שעושים על גבי הבית, ואין לה פתח מבחוץ, אלא עושים ארובה [פתח] בתקרת הבית, ודרכה עולים ונכנסין לעלייה. ובדקא חלילה הוא חדר שעושים סביבות כותלי הבית מבחוץ, וכניסתו היא מבחוץ.

איור 1

כך, שהיה מקום להניח את קורות התקרה של התאים בשורה התחתונה על ה"מדרגה" הראשונה שנוצרה בעובי הכותל של ההיכל, וכן את הקורות של תקרת התאים שבקומה האמצעית הניחו על המדרגה השנייה שנוצרה בעובי הכותל של ההיכל, ואילו את הקורות של התקרה של התאים בקומה השלישית, הניחו על המדרגה השלישית. [עייין איור 2 מ"פירוש חי"].

כאמור, עובי הכותל של ההיכל למטה היה שש אמות, והוא הצטמצם בהגיעו לגובה התאים שבשורה הראשונה לחמש אמות, ויצר "מדריגה" ברוחב של אמה בכותל ההיכל כדי שראשי הקורות של תקרת התאים בקומה הראשונה יונחו על המדריגה,

איור 2

ואילו לפירוש הרי"ף, בא רב יוסף להוכיח כשיטתו, שיציע הוא בדקא חלילה, כלומר חדר מבחוץ, מהפסוק שקורא "יציע" לחדר מבחוץ. ועל זה אומר שיש לו שלשה שמות, יציע, צלע ותא. כן כתב הרמ"ה עייין שם.

שיש שלשה שמות ליציע הכתוב בפסוק, שפירושו חדר סמוך לכותלי ההיכל מבחוץ. אבל יציע של המשנה פירושו בדקא חלילה, שהוא מלא חלונות, ואינו כמו היציע של הפסוק שלא היה מלא חלונות.

במקום לנקב את הכותל כדי להניחם בו. [עיי'ן באיורים].

ולכן, שורת היציע [התאים] התחתונה, שהיתה בין כותל ההיכל ובין הקיר המקביל, רחבה חמש אמות, כדברי הכתוב דלהלן.⁽⁶⁾

והקורות של התקרה שלה היו באורך שש אמות, כאשר אמה אחת מהן מונחת על המדרגה שנוצרה מצמצום עובי הכותל של ההיכל.

ולמעלה, כנגד היציע התיכונה, האמצעית, היה עוביו של כותל ההיכל חמש אמות בלבד, עד התקרה של היציע התיכונה. ונמצא שהיה רחבם של התאים ביציע התיכונה, שהיו בין כותל ההיכל ובין הכותל המקביל, שש אמות.

ומכנגד התקרה של התיכונה ולמעלה הימנו, הצטמצם עובי הכותל לארבע אמות, כך שנוצרה מדרגה נוספת ברוחב אמה, שעליה היו שוכבות קצות הקורות של התקרה התיכונה.

והיה עוביו של הכותל ארבע אמות כנגד היציע העליונה.

נמצא שהיה רחבה של היציע העליונה שבע אמות.

ומכנגד התקרה של העליונה נתמעט עובי הכותל והיה שלש אמות, ועל האמה שכנס הכותל היו שוכבות קצות קורותיו של העליונה.

וכאמור, עשו כל זה כדי שיהיה מקום בעובי כותל ההיכל שעליו ישענו קצות הקורות של התקרות של התאים, ולא יצטרכו לנקוב את קירות הבית לתחוב שם ראשי הקורות, כדי שלא יהא הכותל רעוע.

"יציע" — דכתיב [מלכים א ו'] "היציע התחתונה, חמש באמה רחבה".

"צלע" — דכתיב [יחזקאל מא] "והצלעות, צלע אל צלע, שלש ושלשים פעמים".

הפסוק מדבר על הבית השלישי, שיבנה במהרה בימינו, שיהיו שם שלשים ושלש "צלעות", לשכות [תאים] הבנויות מחוץ לכותל ההיכל. וסדרן הוא כך: בצד צפון יהיו חמש צלעות, זו בצד זו, וכן בדרום חמש זו בצד זו, ואחת במערב, הרי י"א. והיו הצלעות משולשות בגובהן, תחתיים, שניים ושלשים, זו על גבי זו, נמצא שהיו ל"ג צלעות.

"תא" — דכתיב [יחזקאל מ] "והתא, קנה אחד אורך, וקנה אחד רחב. ובין התאים, חמש אמות". מדת ה"קנה" היא שש אמות. נמצא, שהיה אורך התא שש אמות, וכן הרוחב שש אמות. וכאן מדובר על היציע התיכונה, שהיתה שש על שש. ועובי הכותל של התאים, שהיה מפסיק בין זה לזה, היה חמש אמות.

ואי בעית אימא, מהכא, מכאן אפשר להוכיח שנקרא "תא", מהמשנה במסכת מדות [ד ו].

דתנן: עובי כותל ההיכל שאחורי בית קדש

6. כן פירש רבינו גרשום. ואילו התוס' כתבו שלמטה היה עביו ז' אמות, וכנגד התיכונה

הקדשים, הוא **שש** אמות. ועובי **התא שש**. ומדובר כאן בתא של הצלע התיכונה, שהיתה רחבה **שש**. (7) ועובי **הכותל** של הקיר החיצון של **התא, המש**.

אמר מר זוטרא: מה ששנינו אין היציע נמכר בכלל הבית, **והוא**, מדובר רק באופן דהוי היציע **ארבע אמות**. רק אז הוא אינו נכלל בכלל הבית. אבל אם שטחו של היציע הוא פחות מארבע אמות, הוא אינו חשוב בפני עצמו, ובטל אגב הבית.⁽⁸⁾

אמר ליה רבינא למר זוטרא: לדידך, לשיטתך, **דאמרת עד דהוי היציע לפחות ארבע אמות**, אולם בפחות מזה הוא כן נמכר אגב בית. **אלא מעתה, גבי בור, דתנן**, ששנינו לקמן במשנה [סד א]: המוכר בית, **לא מכר את הבור שבבית, ולא את הדות** [דות הוא כמו בור, אלא שבור הוא חפירה באדמה, ודות הוא בנין על גבי קרקע בצורת בור, עיין איור 3 מ"פירוש חי"], וזאת, **אף על פי שכתב לו עומקא ורומא**. שכתב לו המוכר "בית זה אני מוכר לך, ועומקו ורומו", מכל מקום, לא נכלל בזה בור ודות. ואם כן, לדבריך, **הכי נמי, אי הווי ארבע אמות, אין, אי לא, לא!**

וכי מדובר דוקא כשהבור והדות הם רחבים ארבע אמות, אבל בפחות מכן הם נמכרים

איור 3

בכלל הבית! ? והלא סתם בור אינו רחב ארבע אמות. ודוחק לומר שהמשנה מדברת רק באופן שרחב ארבע אמות.

ודוחה הגמרא: **הכי השתא!**? מהו הדמיון בין זה לזה ! ?

והרי **התב**, בכור ודות, **הא תשמישתא לחוד**, **והא תשמישתא לחוד**. תשמיש של בית אינו דומה כלל לתשמיש של בור ודות, שהבית עשוי לדירה, והבור עשוי להיות שם מים וכדומה, לפיכך אינו בכלל בית גם אם הוא פחות מארבע אמות.

ואילו **הכא**, ביציע, **אידי ואידי חדא תשמישתא היא**. הבית והיציע שניהם תשמישם שוה, ששניהם עשויין לדירה. ולכן, רק **אי הוי היציע ארבע אמות**, אז הוא **חשיב מקום בפני עצמו, ואי לא, לא חשיב**. ובטל אגב בית.

8. הרא"ש מסתפק האם גם בחדר דוקא אם הוא ארבע אמות אינו מכור, ופחות מזה מכור, או שכיון שאין תשמישו שוה כל כך לבית, דינו כבור ודות שאף על פי שאין בהם ארבע אמות אינם מכורים בכלל בית. ודעת הרמ"ה והנימוק"י ששוה חדר ליציע שצריך שיהא בו ארבע אמות,

נתמעט עביו לו' אמות, וכנגד העליונה נתמעט לה' אמות, וכנגד התקרה של העליונה נתמעט לארבע אמות.

7. או שבבית שני היתה היציע התחתונה רחבה שש, ובבית ראשון שרחבה שבע, והמשנה מדברת על בית שני. עיין תוספות.